A BÍRÓSÁG ÍTÉLETE (harmadik tanács)

2012. március 1-je*

„A biocid termékek forgalomba hozatala — 98/8/EK irányelv — A 2. cikk (1) bekezdésének a) pontja — A »biocid termékek« fogalma — A károsító szervezetek pelyhesítését azok elpusztítása, elriasztása vagy ártalmatlanná tétele nélkül előidéző termék”

A C-420/10. sz. ügyben,

az EUMSZ 267. cikk alapján benyújtott előzetes döntéshozatal iránti kérelem tárgyában, amelyet a Landgericht Hamburg (Németország) a Bírósághoz 2010. augusztus 23-án érkezett, 2010. augusztus 3-i határozatával terjesztett elő az előtte

a **Söll GmbH**

és

a **Tetra GmbH**

között folyamatban lévő eljárásban,

A BÍRÓSÁG (harmadik tanács),

tagjai: K. Lenaerts tanácselnök, Juhász E., G. Arestis, T. von Danwitz és D. Šváby (előadó) bírák,

főtanácsnok: N. Jääskinen,

hivatalvezető: Fülöp B. tanácsos,

tekintettel az írásbeli szakaszra és a 2011. június 22-i tárgyalásra,

figyelembe véve a következők által előterjesztett észrevételeket:

– a Söll GmbH képviseletében P. Süss és R. Schlötter Rechtsanwälte,

– a Tetra GmbH képviseletében K. Albers Rechtsanwalt,

– a belga kormány képviseletében T. Materne és M. Jacobs, meghatalmazotti minőségben,

– az Európai Bizottság képviseletében G. Wilms és E. Manhaeve, meghatalmazotti minőségben,

a főtanácsnok indítványának a 2011. október 27-i tárgyaláson történt meghallgatását követően,

meghozta a következő

* Az eljárás nyelve: német.

Ítéletet

1 Az előzetes döntéshozatal iránti kérelem a biocid termékek forgalomba hozataláról szóló, 1998. február 16-i 98/8/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv (HL L 123., 1. o.; magyar nyelvű különkiadás 3. fejezet, 23. kötet, 3. o.) 2. cikke (1) bekezdése a) pontjának értelmezésére irányul.

2 A jelen kérelmet a Söll GmbH és Tetra GmbH között annak tárgyában folyamatban lévő jogvita keretében terjesztették elő, hogy a Tetra GmbH forgalmaz egy TetraPond AlgoRem márkájú algásodás elleni terméket, amelynek hatóanyaga az alumínium-hidroxi-klorid.

Jogi háttér

Az uniós jog

A 98/8 irányelv

3 A 98/8 irányelv (4) preambulumbekezdése értelmében:

„mivel a Bizottság felülvizsgálata eltéréseket mutatott ki a tagállamok szabályozási helyzete között; mivel az ilyen eltérések akadályt jelenthetnek nemcsak a biocid termékek kereskedelmében, de az azokkal kezelt termékek kereskedelmében is, és így zavarhatják a belső piac működését; mivel ezért a Bizottság javaslatot tett a biocid szerek felhasználói forgalomba hozatalára vonatkozó szabályozási keret kialakítására, feltételül szabva az emberek, az állatok és a környezet magas szintű védelmét; […]”

4 Ezen irányelv 2. cikke (1) bekezdésének a) és d) pontja a következőképpen rendelkezik:

„Ezen irányelv alkalmazásában:

a) *Biocid termékek*

Hatóanyagok és egy vagy több hatóanyagot tartalmazó készítmények a felhasználóhoz jutó kiszerelésben, amelyek célja, hogy károsító szervezeteket kémiai vagy biológiai eszközökkel elpusztítson, elriasszon, ártalmatlanná tegyen, tevékenységében akadályozzon, vagy azon más módon korlátozó hatást gyakoroljon [helyesen: elpusztítsanak, elriasszanak, ártalmatlanná tegyenek, tevékenységükben akadályozzanak, vagy azokon más módon korlátozó hatást gyakoroljanak].

Az V. mellékletben található egy 23 terméktípusból álló kimerítő jegyzék, az egyes típusok jellemző leírásaival együtt.

[...]

d) *Hatóanyag*

Anyag vagy mikroorganizmus, beleértve a vírusokat és gombákat is, amely károsító szervezetekre vagy azokkal szemben általános vagy meghatározott hatást gyakorol.”

5 Az említett irányelv 3. cikke (1) bekezdésének szövege a következő:

„(1) A tagállamok előírják, hogy biocid termék területükön csak abban az esetben hozható forgalomba és használható, amennyiben az irányelvnek megfelelően engedélyezték.”

6 A 98/8 irányelv V. melléklete, amelynek címe „Biocid terméktípusok és leírásuk az irányelv 2. cikke (1) bekezdésének a) pontja szerint”, így rendelkezik:

„Ezek a terméktípusok nem foglalják magukban azokat a termékeket, amelyekre [a 98/8] irányelv 1. cikkének (2) bekezdésében említett irányelvek hatálya kiterjed, az irányelvekben, illetve azok későbbi módosításaiban meghatározott célú alkalmazás esetén [helyesen: Ezek a terméktípusok nem foglalják magukban azokat a termékeket, amelyekre [a 98/8] irányelv 1. cikkének (2) bekezdésében említett irányelvek, illetve azok későbbi módosításainak hatálya kiterjed, az ezen irányelvekben meghatározott célú alkalmazás esetén].”

1. Főcsoport: Fertőtlenítőszerek és általánosan használt biocid termékek

[...]

2. terméktípus: Magán- és közegészségügyi felhasználású fertőtlenítőszerek és egyéb biocid termékek

Élelmiszerekkel és takarmányokkal közvetlenül nem érintkező levegő, felületek, szerkezeti anyagok, berendezések és bútorok fertőtlenítésére szolgáló termékek, amelyeket magán-, köz- és ipari területeken – beleértve a kórházakat is – alkalmaznak, ideértve az algásodás elleni szereket is.

Felhasználási területeik közé tartoznak többek közt uszodák, akváriumok, fürdő- és egyéb vizek; légkondicionáló berendezések; falak és padlók egészségügyi és egyéb intézményekben; kémiai WC-k, szennyvíz, kórházi hulladék, talaj vagy más hordozók (pl. játszótéren).”

7 A 98/8 irányelv 16. cikkének (2) bekezdése alapján a Bizottságnak két szakaszból álló munkaprogramot kellett indítania a biocid termékek valamennyi olyan hatóanyagának vizsgálata céljából, amely 2000. május 14-én már forgalomban volt (a továbbiakban: létező hatóanyagok).

8 E program első szakasza, amelyet a 98/8 irányelv 16. cikke (2) bekezdésében említett program első szakaszáról szóló, 2000. szeptember 7-i 1896/2000/EK bizottsági rendelet (HL L 228., 6. o.; magyar nyelvű különkiadás 3. fejezet, 30. kötet, 266. o.) hajtott végre, a biocid termékek létező hatóanyagainak azonosítására irányult, és azoknak a kiválasztására, amelyeket értékelni kell a 98/8 irányelv három mellékletének valamelyikébe, vagyis a „Közösségi szinten egyeztetett követelményeknek megfelelő biocid termékekben felhasználható hatóanyagok jegyzéke [helyesen: A biocid termékekben felhasználható, közösségi szinten jóváhagyott hatóanyagok és rájuk vonatkozó követelmények jegyzéke]” című I. mellékletbe, a „Közösségi szinten egyeztetett követelményeknek megfelelő kis kockázattal járó biocid termékek hatóanyagainak jegyzéke [helyesen: A kis kockázattal járó biocid termékekben felhasználható, közösségi szinten jóváhagyott hatóanyagok és rájuk vonatkozó követelmények jegyzéke]” című I. A. mellékletbe és a „Közösségi szinten egyeztetett követelményeknek megfelelő alapanyagok jegyzéke [helyesen: Közösségi szinten jóváhagyott alapanyagok és rájuk vonatkozó követelmények jegyzéke]” című I. B. mellékletbe történő esetleges felvétel szempontjából. E vonatkozásban az 1896/2000 rendelet meghatározza azokat a részletes szabályokat, amelyek szerint a gyártók, készítők és társulások, valamint a tagállamok kötelesek bejelenteni a Bizottságnak azon szándékukat, hogy kérelmezni kívánják valamely létező hatóanyag felvételét a 98/8 említett mellékleteinek valamelyikébe.

9 Az említett program második szakasza, amelyet a 98/8 irányelv 16. cikkének (2) bekezdésében említett tízéves munkaprogram második szakaszáról, valamint az 1896/2000 rendelet módosításáról szóló, 2003. november 4-i 2032/2003/EK bizottsági rendelet (HL L 307., 1. o.; magyar nyelvű különkiadás 3. fejezet, 41. kötet, 92. o.) hajtott végre, amelynek helyébe a későbbiekben a 98/8 irányelv 16. cikkének (2) bekezdésében említett 10 éves munkaprogram második szakaszáról szóló, 2007. december 4-i 1451/2007/EK bizottsági rendelet (HL L 325., 3. o.) lépett, azon létező hatóanyagok jegyzékének a 2032/2003 rendelet I. mellékletébe történő bevezetését eredményezte, amelyeket értékelni kell, ezen értékeléseket pedig folyamatosan felül kell vizsgálni.

Az 1896/2000 rendelet

10 Az 1896/2000 rendelet 3. cikkének, amely „A létező hatóanyagok azonosítása” címet viseli, (1) bekezdése a következőképpen rendelkezik:

„Minden, biocid termékben történő felhasználási céllal forgalomba hozott hatóanyag gyártójának az I. mellékletben említett hatóanyagra vonatkozó információ Bizottsághoz történő benyújtásával azonosítania kell az adott hatóanyagot, oly módon, hogy azt [helyesen: ezt az információt] a Bizottság e rendelet hatálybalépésétől számított 18 hónapon belül kézhez kapja. Ezt a követelményt nem kell azokra a létező hatóanyagokra alkalmazni, melyek 2000. május 13-a után sem önmagukban, sem biocid termékekben nincsenek többé forgalomban.

[...]”

11 E rendelet 4. cikke, amelynek címe „A létező hatóanyagok bejelentése”, (1) bekezdésében előírja:

„A gyártóknak, készítőknek és társulásoknak, melyek egy vagy több terméktípusban kérelmezni kívánják valamely létező hatóanyag felvételét [a 98/8] irányelv I. vagy I. A. mellékletébe, az e rendelet II. mellékletében említett információ benyújtásával be kell jelenteniük azt a hatóanyagot a Bizottságnak, amit annak e rendelet hatálybalépésétől számított 18 hónapon belül kézhez kell kapnia [helyesen: be kell jelenteniük ezt a hatóanyagot a Bizottságnak, oly módon, hogy ezt az információt a Bizottság e rendelet hatálybalépésétől számított 18 hónapon belül kézhez kapja].

[...]”

Az 1451/2007 rendelet

12 Az 1451/2007 rendelet „Létező hatóanyagok” címet viselő 3. cikkének (1) és (2) bekezdése szerint:

„(1) A [98/8] irányelv 2. cikkének (2) bekezdése [helyesen: (2) bekezdésének] c) és d) pontjában említett felhasználások körén kívül eső felhasználású biocid termékekben előforduló, 2000. május 14. előtt forgalomba hozottként besorolt hatóanyagok jegyzékét e rendelet I. melléklete tartalmazza.

(2) A II. mellékletben szerepel a felülvizsgálati programban megvizsgálandó hatóanyagok kimerítő jellegű felsorolása.”

13 E rendeletnek „A felvétel elutasítása” című 4. cikkének (1) bekezdése a következőképpen rendelkezik:

„E rendelet 5. és 6. cikkének, valamint e cikk (2) bekezdésének sérelme nélkül nem hozhatók forgalomba olyan biocid termékek, amelyek e rendelet II. mellékletben [helyesen: mellékletében] vagy a [98/8] irányelv I. vagy I A. mellékletében fel nem sorolt hatóanyagokat tartalmaznak.

Az e rendelet II. mellékletben [helyesen: mellékletében] felsorolt hatóanyagok esetében az első albekezdést az adott hatóanyagra bármely olyan terméktípus tekintetében is alkalmazni kell, amely nem szerepel az említett mellékletben.”

A nemzeti jog

14 A 98/8 irányelvet a biocid termékekről szóló 2002. június 20-i német törvény (Biozidgesetz) (BGBl. 2002., I, 2076. o.) ültette át a német jogba, és a 2010. augusztus 11-i törvénnyel (BGBl. 2010., I, 1163. o.) módosított, a vegyi anyagokról szóló 2008. július 2-i törvény (Chemikaliengesetz; a továbbiakban: ChemG) (BGBl. 2008., I, 1146. o.) hajtotta végre.

15 A biocid termékek fogalmának a 98/8 irányelv 2. cikke (1) bekezdésének a) pontjában foglalt meghatározását a ChemG 3b. §-a (1) bekezdésének 1. pontja ültette át a német jogba.

16 A kérdést előterjesztő bíróság megállapítja, hogy a ChemG 3b. §-a (1) bekezdése 1. pontjának értelmezését a 98/8 irányelv 2. cikke (1) bekezdése a) pontjának értelmezésére kell alapozni.

Az alapeljárás és az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdések

17 Az alapeljárás felei versenytárs vállalkozások a tavakban – különösen mesterségesen kialakított kerti tavakban, élőhelyeken és úszásra szolgáló tavakban – használatos algásodás elleni szerek forgalmazása terén.

18 A Tetra GmbH Németországban az alumínium-hidroxi-klorid hatóanyagot tartalmazó TetraPond AlgoRem márkájú algásodás elleni szert forgalmazza. Ez a termék, egy polikationos oldható alumínium-hidroxi-klorid, vízhez történő hozzáadása során hidrolízis útján oldhatatlan, hálózatos formát öltő alumínium hidroxidból álló réteget képez, amely oldhatatlansága miatt kémiailag és biológiailag közömbös, ezért alkalmas arra, hogy a szuszpendált algákat egy mechanikus-fizikai folyamat, a „koprecipitáció” révén hálózatba rendezze, azaz a „pelyhesítésre”.

19 A kérdést előterjesztő bíróság szerint az alumínium-hidroxi-klorid az 1896/2000 rendelet 3. cikke szerinti „létező hatóanyagként” került azonosításra, és azt az 1451/2007 rendelet I. melléklete tartalmazza. Ugyanakkor, mivel az 1896/2000 rendelet 4. cikke szerint nem került bejelentésre, az 1451/2007 rendelet II. melléklete nem tartalmazza e hatóanyagot, és emiatt ez utóbbi rendelet 4. cikke (1) bekezdésének megfelelően nem hozható forgalomba mint biocid hatóanyag.

20 A Landgericht Hamburg előtt indított, tisztességtelen versennyel kapcsolatos kereset keretében a Söll GmbH arra hivatkozik, hogy az 1451/2007 rendelet 4. cikkének (1) bekezdése értelmében a szóban forgó termék nem hozható forgalomba.

21 A Tetra GmbH ezzel szemben azt állítja, hogy az általa forgalmazott termék nem minősíthető a 98/8 irányelv értelmében biocid termékké, mivel tóvízhez történő hozzáadását követően ugyan hidrolízis zajlik le, ez azonban semmiféle kémiai hatást nem gyakorol az algákra, mivel ezek pusztán kipelyhesednek, elpusztításukra, elriasztásukra, ártalmatlanná tételükre vagy más módon történő korlátozásukra nem kerül sor. Ellenkezőleg, az algák e társaság szerint ebben az állapotban is tovább élnek, és változatlanul fotoszintetizálnak. Amíg azokat nem szedik ki mechanikusan a vízből, addig a tóvízben maradnak.

22 E körülmények között a Landgericht Hamburg, amely az alapeljárás alperese által javasolt értelmezés felé hajlik, felfüggesztette az eljárást, és előzetes döntéshozatal céljából az alábbi kérdéseket terjesztette a Bíróság elé:

„(1) Valamely terméknek a 98/8 irányelv 2. cikke (1) bekezdésének a) pontja értelmében vett »biocid termékké« minősítéséhez a terméknek a károsító szervezetre ennek elpusztítása, elriasztása, ártalmatlanná tétele, tevékenységében történő akadályozása vagy más módon történő korlátozása érdekében gyakorolt közvetlen biológiai vagy kémiai hatására van-e szükség, vagy ehhez már a károsító szervezetre gyakorolt közvetett hatás is elegendő?

2) Amennyiben a Bíróság valamely terméknek a 98/8 irányelv 2. cikke (1) bekezdésének a) pontja értelmében vett »biocid termékké« minősítéséhez már a károsító szervezetre gyakorolt közvetett biológiai vagy kémiai hatást is elegendőnek tekinti: milyen követelményeket kell valamely terméknek a károsító szervezetre gyakorolt közvetett hatásával szemben támasztani ahhoz, hogy e terméket a 98/8 irányelv 2. cikke (1) bekezdésének a) pontja értelmében vett biocid termékként lehessen besorolni, vagy bármely közvetett hatás elegendő-e a biocid jelleg megalapozásához?”

Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdésekről

23 Együtt vizsgálandó két kérdésével a kérdést előterjesztő bíróság lényegében arra keres választ, hogy a 98/8 irányelv 2. cikke (1) bekezdésének a) pontja szerinti „biocid termékek” fogalma akként értelmezendő-e, hogy az vonatkozik az olyan hatóanyagokat tartalmazó termékekre is, amelyek különleges hatásmechanizmusuknál fogva csak közvetett módon fejtenek ki kémiai vagy biológiai hatást a megcélzott károsító szervezetekre, és adott esetben arra keres választ, hogy melyek az ilyen hatással szembeni követelmények.

24 Előzetesen azt kell megállapítani, hogy a 98/8 irányelv 2. cikke (1) bekezdése a) pontjának első albekezdése három együttes tényező alapján határozza meg a biocid termékek fogalmát. E rendelkezés pontosítja mindenek előtt, hogy e termékeknek az e cikk (1) bekezdésének d) pontja szerint meghatározott „hatóanyagot” kell tartalmazniuk. Ezt követően megjelöli az ilyen termékek célját, utalva különösen a 98/8 irányelv V. mellékletben található, az egyes biocidtermék-típusok leírásait tartalmazó kimerítő jegyzékre. Végül leszögezi, hogy az említett termékeknek kémiai vagy biológiai hatást kell kifejteniük.

25 Konkrétabban, e fogalommeghatározás második elemét illetően, ami a jelen előzetes döntéshozatal iránti kérelem tárgyát képezi, a 98/8 irányelv 2. cikke (1) bekezdése a) pontjának első albekezdése értelmében e termékek „célja, hogy károsító szervezeteket kémiai vagy biológiai eszközökkel elpusztítsanak, elriasszanak, ártalmatlanná tegyenek, tevékenységükben akadályozzanak, vagy azokon más módon korlátozó hatást gyakoroljanak”. E vonatkozásban meg kell jegyezni, amint arra indítványának 31. pontjában a főtanácsnok rámutatott, hogy e rendelkezés egyes nyelvi változatai között eltérések vannak. Bizonyos változatok ugyanis, így például a német, a francia és a holland változat, azt sugallják, hogy a biocid termékek célja a megcélzott károsító szervezetekre gyakorolt közvetlen hatás kell, hogy legyen. Ezzel szemben más változatok, különösen az angol, a spanyol és az olasz változat, tágabban fogalmaznak, és a biocid termékek által e szervezetekre gyakorolt kontrolláló hatásról is beszélnek.

26 Az állandó ítélkezési gyakorlat szerint az uniós jogi jogszabályok különböző nyelvi változatainak eltérése esetén az érintett rendelkezést többek között azon szabályozás általános rendszerének és céljának figyelembevételével kell értelmezni, amelynek e rendelkezés részét képezi (lásd a C-351/10. sz. Laki-ügyben 2011. június 16-án hozott ítélet [EBHT 2011., I-5495. o.] 39. pontját és a hivatkozott ítélkezési gyakorlatot).

27 E vonatkozásban a 98/8 irányelv (4) preambulumbekezdéséből az következik, hogy a biocid szerek felhasználói forgalomba hozatalára vonatkozó szabályozási keret „feltételül szab[j]a az emberek, az állatok és a környezet magas szintű védelmét”. Márpedig e védelmi szintet komolyan veszélyeztethetné, ha a biocid termékkénti minősítés csak olyan termékek számára volna fenntartva, amelyek egy vagy több hatóanyagot tartalmaznak, és közvetlen kémiai vagy biológiai hatást fejtenek ki a megcélzott károsító szervezetekre, és így kizárná azon termékeket, amelyek ugyancsak egy vagy több hatóanyagot tartalmaznak, azonban csak közvetett kémiai vagy biológiai hatást fejtenek ki az említett szervezetekre. Ugyanis a hatóanyagnak valamely, az alapügyben szereplőhöz hasonló termékben való jelenléte az, ami alkalmas a környezet veszélyeztetésére, függetlenül attól, hogy az említett anyag közvetlen vagy közvetett hatást fejt-e ki a megcélzott szervezetekre.

28 Továbbá, a biocid termékek céljainak a 98/8 irányelv 2. cikke (1) bekezdése a) pontjának első albekezdésében történő felsorolásából az következik, hogy az uniós jogalkotó az összes olyan terméket le kívánta fedni, amely egy vagy több hatóanyagot tartalmaz és amely kémiai vagy biológiai hatást fejt ki, amennyiben azok célja, hogy korlátozó hatást gyakoroljanak a megcélzott károsító szervezetekre. E rendelkezés által az ilyen termékek céljainak leírásában eszközölt fokozatosság, ami a károsító szervezetek elpusztításától őket korlátozó hatás gyakorlásáig terjed, és még inkább, az a tény, hogy az említett rendelkezés végső soron azon termékekre is kiterjed, amelyek „minden más módon” hatnak e károsító szervezetekre, azt eredményezi, hogy az említett terméknek akár a megcélzott károsító

szervezetek jobb ellenőrzésének lehetőségére, vagy kiirtásuk megkönnyítésére korlátozódó, ilyen hatása is elegendő. A „biocid termékek” fogalmának ilyen értelmezése következik a „hatóanyag” fogalmának a 98/8 irányelv 2. cikke (1) bekezdésének d) pontjában szereplő meghatározásából is.

29 Az alapügyben szereplőhöz hasonló, algásodás elleni terméket illetően az iratokban szereplő információk fényében meg kell jegyezni egyrészt, hogy e termék vízhez történő hozzáadásának pillanatában egy kémiai folyamat, hidrolízis következik be. Másrészt, e hidrolízis következtében olyan réteg képződik, amelynek célja, hogy az algákat ezt követően egy mechanikai és fizikai hatás, a pelyhesítés révén a víz felszínére gyűjtse össze, ez lehetővé teszi a vízből történő eltávolításukat. Így, bár az alapügyben szereplő hatóanyag kémiai hatása nem pusztítja el közvetlenül az algákat, hozzájárul a vízből való eltávolításukhoz.

30 Tekintettel arra, hogy szoros kapcsolat van a kémiai hatás, és annak eredménye, vagyis aközött, hogy a megcélzott károsító szervezet kontrollálhatóbbá válik, az alapügyben szereplőhöz hasonló terméket úgy kell tekinteni, mint amelynek célja kémiai hatás kifejtése az említett szervezetekre.

31 Tekintettel a fenti megfontolásokra, a feltett kérdésekre az a válasz, hogy a 98/8 irányelv 2. cikke (1) bekezdésének a) pontja szerinti „biocid termékek” fogalma akként értelmezendő, hogy az vonatkozik azon termékekre is, amelyek a megcélzott károsító szervezetekre csak közvetett hatást fejtenek ki, amennyiben az általuk tartalmazott egy vagy több hatóanyag által kifejtett kémiai vagy biológiai hatás szerves részét képezi egy olyan okozati láncolatnak, amelynek célja, hogy az említett szervezetekre korlátozó hatást gyakoroljon.

A költségekről

32 Mivel ez az eljárás az alapeljárásban részt vevő felek számára a kérdést előterjesztő bíróság előtt folyamatban lévő eljárás egy szakaszát képezi, ez a bíróság dönt a költségekről. Az észrevételeknek a Bíróság elé terjesztésével kapcsolatban felmerült költségek, az említett felek költségeinek kivételével, nem téríthetők meg.

A fenti indokok alapján a Bíróság (harmadik tanács) a következőképpen határozott:

A biocid termékek forgalomba hozataláról szóló, 1998. február 16-i 98/8/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv 2. cikke (1) bekezdésének a) pontja szerinti „biocid termékek” fogalma akként értelmezendő, hogy az vonatkozik azon termékekre is, amelyek a megcélzott károsító szervezetekre csak közvetett hatást fejtenek ki, amennyiben az általuk tartalmazott egy vagy több hatóanyag által kifejtett kémiai vagy biológiai hatás szerves részét képezi egy olyan okozati láncolatnak, amelynek célja, hogy az említett szervezetekre korlátozó hatást gyakoroljon.

Aláírások